

بررسی کیفی و تطبیقی آزادی بیان در سه کشور ایران، انگلیس و امریکا

مولفان

ارشاد شکری - ابوالفضل میرزاپور ارشدی

انتشارات اسرار علم

۱۳۹۲

سرشناسه

: شکری، ارشاد، ۱۳۵۷ -

عنوان و نام پدیدآور : بررسی تطبیقی آزادی بیان در سه کشور ایران، انگلیس، آمریکا / مولفان ارشاد شکری، ابوالفضل میرزاپور ارمکی.

مشخصات نشر

: تهران: اسرار علم، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری

: ۱۰۴ ص.

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۸۳۲-۰-۷

وضعیت فهرست نویسی

: فیبا

موضوع

: آزادی بیان

موضوع

: آزادی بیان -- ایران

موضوع

: آزادی بیان (اسلام)

موضوع

: آزادی بیان -- ایالات متحده

موضوع

: آزادی بیان -- انگلستان

موضوع

: حقوق تطبیقی

شناسه افزوده

: میرزاپور ارمکی، ابوالفضل، ۱۳۶۴ -

رده بندی کنگره

: ۱۲۹۲ - ۴ب / ش / JC ۵۹۱

رده بندی دهویی

: ۲۳۳/۴۴۲

شماره کتابشناسی ملی

: ۳۱۶۵۰۵۳

بررسی تطبیقی آزادی بیان در سه کشور ایران، انگلیس و آمریکا

گردآوری : ارشاد شکری - ابوالفضل میرزاپور ارمکی

صفحه آرایي : مؤسسه فرهنگی هنری طنین واژه هنر

نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۲

تیراژ : ۱۰۰۰ نسخه

ناشر : انتشارات اسرار علم

چاپ : صادق

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۸۳۲-۰-۷

قیمت : ۴۵۰۰ تومان

تهران، میدان فاطمی، خیابان شهید گمنام، کوچه ۲/۱، پلاک ۹۲

۸۸۹۶۵۳۴۹ - ۸۸۹۷۳۵۳۱

فهرست مندرجات

۷	مقدمه
۹	دیدگاه‌های نظری مختلف در خصوص آزادی بیان
۱۰	دیدگاه دستیابی به صلح و آرامش
۱۱	دیدگاه کشف حقیقت
۱۲	دیدگاه تاثیر و تاثر آزادی بیان و دموکراسی
۱۳	دیدگاه منفعت‌گرایانه
۱۴	دیدگاه رعایت قانون و آزادی بیان
۱۵	دیدگاه رعایت حقوق دیگران و آزادی بیان
۱۵	محدودیت‌های آزادی بیان از منظر اندیشمندان غربی
۱۵	۱- آزادی مطلق
۱۶	۲- آزادی قانونمند
۱۸	آزادی بیان در اسناد بین‌المللی
۲۰	آزادی عقیده و مذهب در اسناد بین‌المللی حقوق بشر
۲۱	شاخص‌ها و مصادیق آزادی بیان در نظام بین‌المللی حقوق بشر
	مهمترین شاخص‌های سنجش آزادی بیان از منظر سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی حقوق بشر
۲۷	
۲۹	دیدگاه اسلام در مورد آزادی بیان
۲۹	دیدگاه قرآن کریم
۳۰	قدرت بیان مظهر رحمت الهی
۳۲	اصل اهمیت و سنجه بودن قول احسن و آزادی بیان

۳۳	آزادی بیان و مشورت در قرآن.....
۳۴	آموزه امر به معروف و نهی از منکر آزادی بیان.....
۳۵	آیات عدم کتمان و لزوم بیان.....
۳۶	گزینش بهترین.....
۳۷	جدال احسن.....
۳۸	نقل آراء و نظر مخالفان.....
۳۸	مبانی فقهی آزادی بیان و محدودیت آن.....
۴۰	مبانی فقهی آزادی بیان.....
۴۶	مبانی دینی و فقهی محدود بودن آزادی بیان.....
۴۶	ادله نهی از منکر.....
۴۷	ادله ممنوعیت انتشار کتب ضال.....
۴۸	ممنوعیت توهین به مقدسات.....
۴۹	ممنوعیت هتک افراد.....
۴۹	لزوم حفظ اصول و موازین اخلاقی.....
۵۰	ممنوعیت توطئه و براندازی.....
۵۲	ضرورت حفظ نظام جامعه و قانون.....
۵۲	آزادی عقیده و مذهب.....
۵۲	دیدگاه اسلام.....
۵۳	همگرایی بین ادیان آسمانی.....
۵۴	گواهی به حقانیت.....
۵۶	رفتار با غیرمسلمانان در قرآن.....
۶۱	ضوابط و قلمرو آزادی بیان از منظر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....
۶۴	آزادی عقیده و مذهب از منظر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....
۶۸	قانون مطبوعات مصوب سال ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی.....

۶۸	تحدید قدرت و دفاع از آزادی‌های مدنی در جمهوری اسلامی
۶۸	الف) مکانیسم‌های دولتی:
۶۹	۱. ولی فقیه و رهبر جمهوری اسلامی ایران:
۶۹	۲. مجلس شورای اسلامی:
۷۰	۳. دیوان محاسبات کشور:
۷۰	۴. دیوان عدالت اداری:
۷۱	۵. دیوان عالی کشور:
۷۱	۶. سازمان بازرسی کل کشور:
۷۱	۷. بازرسی ویژه نهاد ریاست جمهوری:
۷۲	۸. هیئت پیگیری و اجرای قانون اساسی:
۷۲	ب) مکانیسم‌های غیردولتی:
۷۲	۱. رسانه‌های گروهی:
۷۲	۲. احزاب، گروه‌ها و جمعیتها و انجمنهای صنفی، دینی و سیاسی:
۷۳	۳. اجتماعات و راهپیمایی‌ها:
۷۴	۴. اتحادیه‌ها و شوراهای کارگری و اصناف:
۷۵	نقض آزادی بیان در غرب (آمریکا و انگلیس):
۷۵	اختیارات پلیس انگلیس ناقض آشکار آزادی بیان:
۷۶	مسدود کردن شبکه‌های اجتماعی در انگلیس نمودی از نقض آزادی بیان:
۷۸	شنود مکالمات تلفنی مردم در انگلیس:
۷۹	ممانعت انگلیس از فعالیت شبکه تلویزیونی ایرانی پرس‌تی‌وی در این کشور:
۸۲	سانسور یا حذف فیلم‌ها در سایت یوتیوب:
۸۲	دسترسی آمریکا به اطلاعات شخصی کاربران گوگل:
۸۳	حذف اطلاعات اینترنتی افراد توسط شرکت‌های اینترنتی در آمریکا:
۸۴	رسوایی واتر گیت در آمریکا:

۸۶	 نقض جریان آزاد اطلاعات الکترونیکی در آمریکا
۸۸	 نقض سیستماتیک حریم خصوصی در آمریکا
۸۸	 ۱. قوانین مصوب
۸۹	 ۲- قربانیان اقدامات غیر قانونی
۹۰	 تشدید کنترل اینترنتی شهروندان در دولت اوباما
۹۰	 نقض سیستماتیک آزادی بیان و مطبوعات و آینده خطرناک ژورنالیسم در آمریکا
۹۱	 حکم اعدام به دلیل افشای جنایت جنگی در آمریکا
۹۲	 مصادیق دیگر نقض آزادی بیان در غرب (آمریکا و انگلیس)
۹۶	 جمع بندی

مقدمه

انسان در هر وضع و موقعیت و صرفنظر از جنس، نژاد، رنگ، خصوصیت موروثی و اجتماعی، مشخصات اخلاقی و عقیدتی، موجودی است آزاد و متمتع از یک سلسله حقوق و آزادی‌ها که باید در تمام جوامع با هر نوع حکومت و تحت هر سلیقه و برداشت بتواند از همه این حقوق و آزادی‌ها بطور کامل برخوردار شود و تا زمانی که در راستای قانون و بدون ورود صدمه‌ای به افراد دیگر و اجتماع رفتار نماید، هیچ کس نباید در راه او مانعی ایجاد کند و به مقام والای انسانیت او لطمه بزند. از جمله این حقوق و آزادی‌ها، آزادی بیان است که افراد را قادر می‌سازد تا اطلاعات، عقاید و افکار را از هر طریق، بدست آورده و به دیگران منتقل سازند.

حق آزادی بیان یکی از مهمترین و بنیادی‌ترین حقوق بشر و از زمره حقوق مدنی و سیاسی و به اصطلاح، نسل اول حقوق بشر است. لذا در ابتدای امر و در تبیین مفهوم آزادی بیان باید «حق» و «آزادی» تعریف شود. حق در یک جلوه آن به معنای آزادی است. از همین رو تحلیل مفهوم آزادی، در مفاهیم کلیدی حقوق بشر معاصر از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. آزادی در مفهوم وسیع خود همانا قدرت اندیشیدن یا انجام عمل توسط فرد براساس اراده و خواست خود است.

حق، چنین تعریف شده است: «برای تنظیم روابط مردم و حفظ نظم در اجتماع، حقوق برای هر کس امتیازاتی نسبت به دیگران می‌شناسد و توان خاصی به او می‌بخشد. این امتیاز و توانایی را حق می‌گویند که جمع آن حقوق است و «حقوق فردی» نیز بدان گفته می‌شود (کاتوزیان، ۱۳۷۶).

از آزادی تعاریف زیادی به عمل آمده است. در یکی از این تعاریف، آزادی عبارت است از: اینکه شخص اختیار انجام دادن هر کاری را داشته باشد به شرط آن که ضرر آن به دیگری نرسد. این شرط آزادی هر کس را در مقابل دیگری محدود می‌کند و رعایت این شرط تکلیف هر فرد در مقابل دیگری است. مبین و مشخصه آزادی اشخاص در مقابل یکدیگر، قوانین موضوعه می‌باشد و قانون باید فقط عملی را منع کند که مخل نظم اجتماع است (مدنی، ۱۳۶۹).

با این تعریف از «حق» و «آزادی» می‌توان گفت آزادی بیان از جمله حقوق بشری است که لازمه‌ی اصلی جامعه‌ای آزاد است تا انتقال آزاد و بدون مانع عقاید، افکار و اطلاعات را ممکن ساخته و بازار تبادل عقاید را در جامعه تأسیس نماید. در حقیقت هرگاه عقیده‌ای بخواند ابراز شود و به طریقی جلوه‌ی بیرونی پیدا کند، آزادی بیان باید وجود داشته باشد. در این راستا تعریفی که ماده‌ی نوزدهم میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی از آزادی بیان ارایه می‌دهد شامل آزادی جستجو، دریافت و انتقال اطلاعات و عقاید از هر نوع، صرف‌نظر از مرزها، خواه شفاهی، خواه به صورت نوشتاری یا چاپی یا بصورت هنری یا هر وسیله‌ی دیگر به انتخاب خود فرد می‌باشد. تقریباً تمام اسناد حقوق بشری نیز چه در سطح منطقه‌ای و چه در سطح بین‌المللی، قانونگذاری مشابهی در خصوص آزادی بیان داشته‌اند و آن را شامل تمام

اشکال بیان دانسته‌اند (قراچورلو، ۱۳۸۴). مفهوم آزادی بیان از جمله مفاهیم حقوق بشری است که در نظام بین‌الملل معاصر کاربرد بسیاری یافته تا جایی که این مفهوم و رعایت ضوابط و قواعد آن به ابزاری مهم در ایجاد معادلات سیاسی در سطح نظام بین‌الملل مبدل گشته و کشورهای قدرتمند در نظام بین‌الملل، از آن به عنوان دستاویزی برای محکوم کردن برخی کشورها و تحت فشار قرار دادن آن‌ها در جهت تامین منافع خود استفاده می‌کنند. لذا در این نوشتار برآنیم تا ابتدا به بررسی چیستی، چرایی و چگونگی این مفهوم و مبانی، اصول و قواعد حاکم بر آن در دیدگاه‌ها و نظریات غربی و مقایسه‌ی آن‌ها با مبانی دینی و اسلامی بپردازیم و در ادامه با مبنا قرار دادن شاخص‌هایی از هر دو طیف دیدگاه‌های غربی و اسلامی به مصادیقی از چگونگی و کم و کیف رعایت و اجرای قواعد و ضوابط این مفهوم در کشورهای غربی مدعی حقوق بشر و آزادی بیان از جمله کشورهای آمریکا و انگلیس - که داعیه‌پردازان حقوق بشر و آزادی بیان در جهان هستند - در مقایسه با جمهوری اسلامی ایران پرداخته می‌شود.

دیدگاه‌های نظری مختلف در خصوص آزادی بیان

دقت در اندیشه‌ها و دستاوردهای گذشتگان نشان می‌دهد که آزادی بیان به مفهوم امروزی با برداشت سنتی آن که در اندیشه‌های زرتشت، سقراط و ارسطو دیده شده است، متفاوت می‌باشد. آزادی بیان به مفهوم امروزی بیشتر محصول اندیشه‌ها و تقریرات فیلسوفان سده‌های هجدهم، نوزدهم و بیستم میلادی همچون هابز، جان میلتون، جان استورات میل، دوتکوویل و لای می‌باشد. عقاید و افکار اینان، جهان را برای پذیرش آزادی بیان به مفهوم

امروزی آن آماده ساخت. لذا در این بخش ابتدا به دیدگاه غرب در خصوص آزادی بیان و در ادامه به بررسی دیدگاه اسلام در مورد این موضوع پرداخته می‌شود.

دیدگاه‌های مختلفی در سده‌های اخیر در خصوص آزادی بیان در غرب مطرح بوده است؛ از جمله دیدگاه دستیابی به صلح و آرامش، دیدگاه تاثیر آزادی بیان بر کشف حقیقت، دیدگاه تاثیر و تاثیر آزادی بیان و دموکراسی، دیدگاه منفعت‌گرایانه، دیدگاه رعایت قانون و دیدگاه رعایت حقوق دیگران. در ذیل به طور خلاصه به بررسی این دیدگاه‌ها پرداخته می‌شود و به جهت اختصار از نقدهایی که به این دیدگاه‌ها وارد است صرف‌نظر می‌گردد.

دیدگاه دستیابی به صلح و آرامش

مهمترین حامی این دیدگاه توماس هابز می‌باشد. به عقیده وی، آزادانه سخن گفتن به معنی آزادی الفاظ یا صدا نیست بلکه منظور، آزادی گوینده است که مانعی در بیان اندیشه‌اش وجود نداشته باشد. بر همین اساس است که آزادی از نظر او، به معنای نبودن مانع در مقابل عمل شخص می‌باشد (موحد، ۱۳۶۱، ص ۳۸۹). از آنجایی که هابز به قرارداد اجتماعی عقیده دارد و این قرارداد را یک وکالت بلاعزل و مطلق می‌داند که طبق آن حکمران می‌تواند هر اقدامی را که بخواهد انجام داده و بر افراد ولایت نماید و افراد نیز ملزم به فرمانبرداری از وی هستند، لذا از جمله لوازم حکمرانی طبق این قرارداد اجتماعی، آن است که حکمران، گروه یا عده‌ای را منصوب نماید تا برای عموم مردم سخن بگویند و کتب را قبل از انتشار بازرسی نمایند. لذا حاکم از دید هابز، حق سانسور هرگونه اظهار عقیده را دارد (راسل، ۱۳۷۳، ص ۷۶۱).

جان لاک، فیلسوف مکتب لیبرالیسم را نیز می‌توان در زمره‌ی طرفداران این دیدگاه به شمار آورد. این دو فیلسوف بر این نکته تأکید می‌نمایند که تضمین آزادی بیان در راستای تحقق و تأمین صلح، سعادت و خوشبختی افراد باشد و هدفی جز تأمین خیر افراد دنبال ننماید و وظیفه‌ی حاکمان جامعه را تأمین این اهداف می‌داند.

دیدگاه کشف حقیقت

جان میلتون و جان استورات میل از جمله حامیان و سردمداران این دیدگاه هستند. دویست سال قبل از جان استورات میل، جان میلتون اولین کسی بود که دفاع کامل و جامعی از آزادی بیان نمود. وی عقیده داشت که فقدان محدودیت‌های دولتی برای پخش و انتشار مطالب به جامعه یاری خواهد رساند تا حقیقت را کشف نموده و خطاها را کنار بگذارد. اعتقاد راسخ میلتون بر این امر بود که عقل قادر خواهد بود مشکلات را حل نماید و حقیقت را از اشتباه تمیز دهد، لذا باید به تمامی انسان‌ها این اجازه و امکان را بدهیم که خود به جستجوی حقیقت پرداخته و هیچ مانع و سدی را در راه جستجوی حقیقت احساس نکنند تا بدین شکل حقیقت واقعی بدست آید. پس از میلتون، جان استورات میل مباحث مفصلی را در خصوص آزادی بیان مطرح نمود. میل نیز همچون میلتون بر تأثیر آزادی بیان بر کشف حقیقت تأکید می‌کرده است. میل از آزادی تحت سه عنوان: آزادی اندیشه و بیان، آزادی ذوق‌ها و سلاقی و آزادی اطلاعات بحث نموده است. آزادی بیان یکی از مصادیق مهم و به تعبیر استورات میل، اولین قلمرو از سه قلمرو اصلی آزادی است. میل در خصوص آزادی بیان معتقد است که چون همه‌ی آدمیان

خطاپذیرند لذا هیچ کس حق ندارد عقیده‌ی مخالف را خاموش کند. در هر صورت این عقیده باید بیان شود تا سرنوشت آن مشخص گردد (لین و لنکستر، ۱۳۷۶). میل تاکید می‌کند که وظیفه‌ی یک حکومت این است که عقیده‌ای صحیح را با دقت بکار برد ولی هرگز آن را بر مردم تحمیل نکند، مگر آنکه مطمئن شود که آن عقیده کاملاً صحیح است. علاوه بر این، بشر هر چه پیشرفت نماید بر تعداد اصول و عقایدی که همگان بر آن توافق دارند افزوده خواهد شد و پایان یافتن نزاع و اختلاف در خصوص مسایل مهم از جمله شرایط استوار و ثابت شدن یک عقیده می‌باشد و این ثبات عقیده، در نهایت موجب سعادت بشر می‌شود. در مجموع، این دیدگاه بر تاثیر آزادی بیان در کشف حقیقت پافشاری می‌نماید و هدف نهایی و غایی آزادی بیان را کشف حقیقت می‌داند و نتیجه می‌گیرد که به منظور کشف حقیقت هیچ محدودیتی نباید بر آزادی بیان وارد شود تا این آزادی بتواند موجب ظهور حقیقت شود.

دیدگاه تاثیر و تاثر آزادی بیان و دموکراسی

برجسته‌ترین طرفدار این مکتب الکساندر مک‌لنجان، سیاستمدار آمریکایی است. وی در ارتباط با آزادی بیان و دموکراسی ضرورت وجود دو فاکتور اساسی را مطرح نمود. اول اینکه: وقتی مردم نمایندگانی را انتخاب می‌کنند ضرورت دارد که آن‌ها به تمام اخبار، اطلاعات و خواسته‌های مردم اشراف داشته باشند تا خواسته‌های آن‌ها را در تصمیم‌گیری‌هایشان منعکس نمایند؛ دوم اینکه: مردم نیز باید در بیان نظراتشان آزاد باشند تا این نظرات را به اطلاع نمایندگانشان رسانده، تا این نمایندگان بتوانند در راستای نظرات مردم حرکت